

Sygn. akt IV CK 399/02

POSTANOWIENIE

Dnia 29 stycznia 2003 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Filomena Barczewska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie ze skargi Skarbu Państwa-Starosty Powiatu W.
o wznowienie postępowania w sprawie z wniosku M. i G. małżonków L.
przy uczestnictwie Gminy i Miasta L., W. M., L. M. oraz L. N., J. N.,
J. N. następców prawnych Z. N.
o stwierdzenie zasiedzenia,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 stycznia 2003 r.,
kasacji wnioskodawczyni M. L.
od postanowienia Sądu Okręgowego we W.
z dnia 30 grudnia 1999 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu we W. do ponownego rozpoznania.**

Uzasadnienie

Skarb Państwa – za który czynności podejmował uprzednio Kierownik Urzędu Rejonowego we W., a obecnie Starosta Powiatu W. – wniósł w dniu 12 lutego 1998 r. skargę o wznowienie postępowania w sprawie [...], w której postępowanie zostało zakończone prawomocnym orzeczeniem Sądu Rejonowego we W. z dnia 6 października 1994 r. stwierdzającym, że wnioskodawcy M. i G. L. nabyli przez zasiedzenie z dniem 17 grudnia 1991 r. własność nieruchomości oznaczonej w ewidencji nr 320 o powierzchni 164 m², dla której prowadzona jest księga wieczysta Kw Nr [...]. Skarżący podniósł, że był współwłaścicielem tej nieruchomości w ½ części, co wynikało z treści wniosku, jak i wpisu do księgi wieczystej, a mimo to Sąd nie wezwał go do udziału w sprawie i orzekł ponad żądanie zawarte we wniosku z dnia 9 grudnia 1993 r. naruszając tym postanowieniem jego prawo do udziału we własności tej nieruchomości.

Sąd Rejonowy we W., po uznaniu że wznowienie jest dopuszczalne, postanowieniem z dnia 26 lipca 1999 r. uchylił postanowienie z dnia 6 października 1994 r. i oddalił wniosek o stwierdzeniu nabycia przez zasiedzenie działki nr 320. Sąd ten ustalił, że Skarb Państwa powinien brać udział w sprawie o zasiedzenie, gdyż z mocy zasiedzenia stał się współwłaścicielem tej nieruchomości w ½ części, co zostało stwierdzone postanowieniem z dnia 17 lutego 1962 r. Prawo współwłasności Skarbu Państwa było ujawnione w księdze wieczystej prowadzonej dla tej nieruchomości Kw Nr [...]. Z mocy przepisów ustawy komunalizacyjnej minie Skarbu Państwa przechodziło na własność gminy, jednak decyzja komunalizacyjna odnośnie przedmiotowej nieruchomości nie została wydana i w księdze wieczystej nadal uwidoczny był Skarb Państwa jako współwłaściciel. Sąd stwierdził, że skarga o wznowienie została wniesiona w terminie, gdyż Kierownik Urzędu Rejonowego dowiedział się o podstawie wznowienia dopiero w styczniu 1998 r. od burmistrza Miasta i Gminy L. Wcześniejsze zawiadomienie kierowane do Urzędu Rejonowego o zmianie stanu prawnego, jako dotyczące spraw ewidencyjnych, nie mogły odnosić skutku bowiem nie były skierowane wbrew treści art. 133 § 1 k.p.c. do organu uprawnionego do reprezentacji Skarbu Państwa przed sądem.

Odnośnie zasiedzenia Sąd stwierdził, że uwzględniając niedopuszczalność zasiedzenia własności nieruchomości państwowych i przyjmując, iż posiadanie samoistne wnioskodawców w złej wierze trwało od dnia 17 grudnia 1971 r. to zasiedzenie udziału we współwłasności nieruchomości należącej do Skarbu Państwa nastąpiłoby dopiero z dniem 1 października 2005 r. Jeżeli zaś chodzi o udział do połowy nieruchomości uwidoczony w księdze wieczystej, jako należący do M. M., to Sąd przyjmując za początek okresu zasiedzenia 17 grudnia 1971 r., jako potwierdzony pisemną umową przyrzeczenia sprzedaży, (a nie wcześniejszy okres, jako nie udowodniony) uznał, że zasiedzenie co do tego udziału upłynęłoby dopiero 17 grudnia 2001 r.

Apelacja wnioskodawczynie od powyższego orzeczenia została oddalona przez Sąd Okręgowy we W. postanowieniem z dnia 30 grudnia 1999 r. Sąd ten podzielił ustalenia i ocenę Sądu I instancji, że skarga o wznowienie postępowania została wniesiona w terminie, gdyż skarżący wykazał, że o istnieniu postanowienia w przedmiocie stwierdzenia zasiedzenia dowiedział się dopiero w dniu 12 stycznia 1998 r. Wnioskodawczynie chociaż kwestionowała tę okoliczność, to nie złożyła stosownych wniosków dowodowych, które mogłyby ją podważyć. Do 1 stycznia 1999 r. organem reprezentującym Skarb Państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami był rejonowy organ administracji ogólnej – kierownik urzędu rejonowego. Urząd rejonowy był jedynie aparatem pomocniczym kierownika. Doręczenie więc w dniu 8 listopada 1994 r. przez Sąd Rejonowy we W. do Urzędu Rejonowego Wydziału Geodezji i Gospodarki Gruntami postanowienia z dnia 6 października 1994 r., jak i następnie doręczenie do tego Urzędu zawiadomienia przez Wydział Ksiąg Wieczystych w dniu 25 stycznia 1995 r. nie może być uznane za skuteczne, jako nie skierowane do organu uprawnionego do reprezentowania Skarbu Państwa przed Sądem. Sąd Okręgowy nie podzielił też zarzutów apelacji (w tym i kwestionujących w trybie art. 380 k.p.c. postanowienie z dnia 15 września 1998 r. uznające wznowienie za dopuszczalne), iż Sąd I instancji orzekł ponad wniosek skargi o wznowienie postępowania. W ocenie Sądu II instancji Skarb Państwa wnosił o wznowienie postępowania w całości i jako współwłaściciel nieruchomości miał niewątpliwie interes prawny w żądaniu wznowienia

postępowania co do całej nieruchomości, a nie w ograniczeniu jedynie do jego udziału.

W kasacji wnioskodawczyni powołując się na obie podstawy kasacyjne przewidziane w art. 393¹ k.p.c. wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i odrzucenie skargi o wznowienie postępowania ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżąca zarzuciła naruszenie art. 176 § 1 k.c., zaś w ramach drugiej podstawy naruszenie artykułów 411, 133 § 2, 407, 233 § 1, 382 k.p.c., 524 § 2 oraz 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie w niniejszej sprawie toczy się ze skargi o wznowienie postępowania nieprocesowego zakończonego prawomocnym orzeczeniem co do istoty sprawy. W piśmiennictwie i orzecznictwie podkreśla się, że szczególny charakter skargi o wznowienie postępowania, będącej nadzwyczajnym środkiem umożliwiającym wzruszenie prawomocnego orzeczenia, powoduje, iż wykładnia regulujących ją przepisów musi być ścisła. Wyrazem wyjątkowości są także normy zobowiązujące stronę (uczestnika postępowania) do wskazania wprost już w skardze podstawy wznowienia i jej uzasadnienia (art. 409 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.), jak i ograniczenie kognicji sądu (art. 411 § 1 k.p.c.), który związany jest podstawą skargi i jej uzasadnieniem, nie może więc wyjść ponad nie nawet stwierdzając uchybienie innym przepisom lub wystąpienie innej podstawy wznowienia (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2000 r., I CKN 450/00, LEX Nr 53299 oraz uzasadnienie uchwały z dnia 19 grudnia 1997 r., III CZP 66/97, OSNC 1998, z. 4, poz. 56).

Uczestnik postępowania nieprocesowego wnoszący skargę o wznowienie postępowania na podstawie art. 524 § 1 k.p.c. może powoływać się zarówno na podstawy nieważności (art. 401 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.), jak i restytucyjne (art. 401¹, 403 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Odmienne zainteresowany, – który nie był uczestnikiem postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem orzekającym, co do istoty sprawy – stosownie do art. 524 § 2 k.p.c. może żądać wznowienia postępowania, jeżeli poza ogólnymi wymaganiami przewidzianymi dla

skargi, wykaże że bez własnej winy nie był uczestnikiem postępowania oraz, że orzeczenie narusza jego prawo. To unormowanie zostało podyktowane względem na stabilność prawomocnych orzeczeń, które nie mogą być wzruszane z czysto formalnych przyczyn. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 grudnia 1974 r., III CZP 88/74 (OSNC 1976, z. 1, poz. 4) stwierdzając, że samo niewezwanie zainteresowanego do udziału w sprawie nie uzasadnia dopuszczalności wznowienia postępowania na podstawie art. 524 § 2 k.p.c., w skardze winien on wskazać nadto na czym polega naruszenie jego prawa. Sąd ten wyjaśnił, że naruszenie prawa w rozumieniu art. 524 § 2 k.p.c. należy interpretować jako naruszenie prawa materialnego (por. też uzasadnienie uchwały SN z dnia 11 września 1992 r., III CZP 79/91, OSNCP 1992, nr 5, poz. 69). Twierdzenie o naruszeniu prawa materialnego stanowi przedmiot merytorycznego sprawdzenia w toku postępowania o wznowienie postępowania oczywiście po wykazaniu spełnienia innych wymagań przewidzianych dla tego środka, w tym zachowania terminu. W pierwszej z powołanych uchwał Sąd Najwyższy podkreślił, że niebezpieczeństwo wzruszenia prawomocnych orzeczeń przemawia za ścisłym stosowaniem art. 524 § 2 k.p.c. zarówno gdy chodzi o stwierdzenie, czy zainteresowany został pozbawiony możliwości uczestniczenia w sprawie, jak i co do tego czy orzeczenie rzeczywiście narusza jego prawo. Skład orzekający w niniejszej sprawie podziela to stanowisko.

Zarzuty podniesione w ramach drugiej podstawy kasacyjnej dotyczą zasadniczo dwóch różnych zagadnień, a mianowicie czy sądy trafnie oceniły, że skarga została wniesiona w terminie oraz czy rozpoznając skargę wykroczyły poza podstawę wznowienia.

Jeżeli chodzi o pierwszą z podniesionych kwestii to należy przyjąć, że termin do wniesienia skargi na podstawie art. 524 § 2 k.p.c. rozpoczyna się stosownie do art. 407 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., od dnia dowiedzenia się przez stronę o podstawie wznowienia czyli o wydaniu orzeczenia naruszającego jej prawa. Jak podkreśla się przy tym w literaturze przedmiotu i orzecznictwie chodzi o faktyczne dowiedzenie się o orzeczeniu, a nie o możliwości dowiedzenia się o nim (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2000 r., IV CKN 2/00, OSNC 2000, Nr 10, poz. 192). Jeżeli więc chodzi o stronę będącą Skarbem Państwa, to

bieg terminu przewidzianego do wniesienia skargi o wznowienie postępowania rozpoczął się w dniu dowiedzenia się o orzeczeniu przez organ odpowiedniej jednostki organizacyjnej (art. 67 § 2 k.p.c.). Sądy trafnie oceniły, że organem tym był wówczas kierownik urzędu rejonowego. Wynikało to niezbiecie z treści art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 1990 r. o terenowych organach administracji ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123 ze zm.). Urząd rejonowy zgodnie z art. 37 ust. 1 tej ustawy był tylko organem pomocniczym kierownika urzędu. Sądy więc zasadnie przyjęły, że bieg terminu do wniesienia skargi rozpoczął się od dnia, w którym kierownik Urzędu Rejonowego we W., jako organ odpowiedniej jednostki organizacyjnej w rozumieniu art. 67 § 2 k.p.c., dowiedział się o orzeczeniu w przedmiocie zasiedzenia. Z ustaleń Sądu, nie podważonych skutecznie przez skarżącą, wynika, że nastąpiło to w styczniu 1998 r. a zatem ocenę, iż termin do wniesienia skargi został zachowany należy uznać za zasadną. Wcześniej przesyłane zawiadomienia do organu pomocniczego prowadzącego czynności ewidencyjne trafnie oceniono, jako nie spełniające warunku rozpoczęcia biegu terminu, gdyż nie wykazano aby nastąpiło faktyczne dowiedzenie się o orzeczeniu przez organ odpowiedniej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa. Bowiem jak to podkreślono wyżej decydujące znaczenie dla rozpoczęcia biegu terminu ma jedynie fakt dowiedzenia się o podstawie wznowienia, a nie powinność czy możliwość dowiedzenia się. Przepis art. 407 k.p.c., jak i pozostałe przepisy o wznowieniu, podlegają bowiem ścisłej wykładni.

Trafnie natomiast skarżąca zarzuca, że Sąd II instancji niezasadnie nie uwzględnił zarzutów dotyczących, iż rozpoznanie skargi wykroczyło poza podstawę wznowienia wskazaną w skardze, a mianowicie, że postanowienie o zasiedzeniu narusza prawa skarżącego do udziału w nieruchomości w 1/2 części. Wbrew ocenie Sądu II instancji skarga o wznowienie, choć sformułowana niezbyt profesjonalnie i mało precyzyjnie, to jednak jej treść szczególnie pkt 3, w którym skarżący wnosił o orzeczenie zgodnie z wnioskiem pisemnym wnioskodawców z dnia 9 grudnia 1993 r., wskazywała, że skarżącemu chodzi tylko o wzruszenie orzeczenia odnośnie udziału Skarbu Państwa. Stanowisko to podtrzymał pełnomocnik skarżącego na posiedzeniu w dniu 28 czerwca 1999 r. (k. 166 odwrot), stwierdzając, że „popiera skargę o wznowienie wnosząc o ustalenie, że w-cy stali

się właścicielami udziału w wysokości ½”. Wreszcie w postępowaniu apelacyjnym pełnomocnik Skarbu Państwa przychylił się do stanowiska wnioskodawców, że Skarb Państwa ma interes prawny co do wzruszenia prawomocnego postanowienia jedynie co do swego udziału.

Powyższe jednoznacznie wskazuje, że podstawą wznowienia, która winna była stanowić przedmiot merytorycznego sprawdzenia w toku postępowania o wznowienie (art. 524 § 2 k.p.c. w związku z art. 412 k.p.c.) było naruszenie prawa własności do udziału w ½ części przysługującego Skarbowi Państwa. Rozszerzenie granic ponownego rozpoznania poza te, które były określone podstawą wznowienia, było niedopuszczalne.

Z powołanych względów zaszła konieczność uwzględnienia kasacji, uchylecia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 393¹³ k.p.c.).